

УДК 343.13 (477)

DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i91.3237>

І. О. Крицька

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства демонструє тенденцію до поширення окремих форм злочинності, серед яких, зокрема, цифрова й економічна. Подібне явище не оминуло й України, до факторів чого можна віднести, наприклад, економічну кризу, перманентний науково-технічний прогрес, що має й негативний бік – нові, більш сучасні, «діджиталізовані» способи вчинення економічних правопорушень. Подібні виклики зумовлюють необхідність вдосконалення системи засобів, спрямованих на запобігання, а також ефективне розслідування економічних злочинів. Серед сучасних тенденцій окрему увагу в цьому контексті слід звернути на процеси кардинального реформування системи органів, відповідальних як за протидію, так і за досудове розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень. Тематика запобігання та розслідування злочинів у сфері господарської діяльності була предметом наукових розвідок значної кількості науковців, серед яких: Л. В. Герасименко, О. Є. Користін, О. В. Курман, А. Д. Марушев, В. І. Мельник, В. А. Некрасов, В. В. Тацієнко, О. В. Тихонова, С. С. Чернявський, Г. Л. Чигрина, А. Г. Чубенко, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько. Однак переважна частина їх доробок присвячена висвітленню кримінологічних і криміналістичних боків окресленої проблематики. Водночас, погляд на вектори покращення ефективності здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності з позицій кримінального процесу досі є недостатньо розкритим.

Мета статті полягає у визначенні основних напрямків вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині забезпечення ефективного досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності

Виклад основного матеріалу. Важливе значення для визначення векторів можливого вдосконалення процесуального порядку проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності має аналіз міжнародно-правового регулювання в цій царині, враховуючи, зокрема, і положення так званого «м'якого права». Як видається, це дасть можливість співставити закріплену наразі у чинному КПК систему заходів з тими засобами та механізмами, що регламентовані на рівні міжнародних документів з цього аспекту. Подібне співставлення дозволить визначити, які з них вже адаптовані у вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство або ж спрямовані на виконання тих

самих завдань (йдеться, наприклад, про окремі заходи забезпечення кримінального провадження, слідчі (розшукові), в т.ч. негласні слідчі (розшукові), дії), а які можуть бути перспективно запроваджені і закріплені у КПК для забезпечення підвищення ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Першочергове значення має визначення переліку тих заходів, які вже є у вітчизняному законодавстві (з усього переліку виокремлено, насамперед, ті, що можуть стати в нагоді під час досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності), а саме: тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна та арешт майна; обшук; залучення експерта та проведення експертизи (передусім, економічної); зняття інформації з електронних інформаційних систем. Звернемо увагу також на такі засоби, що могли б суттєво стати в нагоді під час розслідування окремих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, однак відповідно до положень КПК (зокрема з урахуванням прийняття Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» (№1150-IX від 28.01.2021 р.) не можуть бути використані під час розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності цього органу, оскільки їх застосування належить до виключної компетенції НАБУ – по-перше, попередній арешт на майно або кошти на рахунках фізичних або юридичних осіб у фінансових установах на 48 годин у невідкладних випадках і виключно з метою збереження речових доказів або забезпечення можливої конфіскації чи спеціальної конфіскації майна у кримінальному провадженні щодо тяжкого чи особливо тяжкого злочину за рішенням Директора НАБУ (або його заступника), погодженим прокурором (ч. 9 ст. 170 КПК); по-друге, моніторинг банківських рахунків (ст. 269-1 КПК). Важливе значення для проведення досудового розслідування податкових кримінальних правопорушень має також проведення ревізій та документальних перевірок. Водночас, наразі, з урахуванням правових позицій ВСУ та ВС, призначення таких ревізій і перевірок не віднесено до компетенції ані прокурора, ані слідчого судді (за клопотанням сторони обвинувачення), водночас згідно зі ст. 19 Конституції України органи державної влади, їх посадові особи «...зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» – тобто, виходячи з положень ч. 2 ст. 93 КПК, під час доказування можуть використовуватися лише наявні висновки та акти ревізій і перевірок.

Аналіз міжнародно-правових документів з питання регламентації засобів і механізмів запобігання та розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності дозволяє констатувати таке:

(1) існування широкого підходу до розуміння «економічних злочинів» або «фінансових злочинів», згідно з яким до них належать, наприклад, корупційні злочини; злочини, пов'язані із відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму; злочинна діяльність організованих злочинних груп тощо;

(2) основна увага на рівні міжнародних документів (насамперед, ООН та Ради Європи) приділена регламентації заходів, спрямованих на запобігання та розслідування зазначених категорій злочинів, оскільки саме вони зазвичай носять

транснаціональний характер, через що становлять підвищену суспільну небезпеку і вимагають регулювання на найвищому рівні (йдеться, наприклад про такі основні міжнародні акти: Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, Конвенція ООН проти корупції, Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, Конвенція РЄ про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму та ін.);

(3) стосовно кримінальних правопорушень у сфері оподаткування міжнародні акти спрямовані, передусім, на регламентацію форм міжнародного співробітництва у податкових справах (як, наприклад, Конвенція про взаємну адміністративну допомогу в податкових справах, якою передбачено можливість таких видів міжнародно-правової допомоги: а) обмін інформацією (зокрема одночасні податкові перевірки та участь у податкових перевірках за кордоном; автоматичний та спонтанний обмін інформацією, обмін інформацією на прохання); б) допомога в стягненні податків, зокрема заходи зі збереження суми податків; та с) вручення документів). Крім того, суттєве значення мають також двосторонні міжурядові угоди (конвенції) про уникнення подвійного оподаткування. Водночас підкреслимо, що наведені міжнародні документи регулюють питання міжнародного співробітництва у сфері протидії податковим злочинам і кримінального переслідування за їх вчинення. Водночас ними не регламентовано переліку орієнтовних механізмів та засобів, запровадження яких є доцільним та/або необхідним на рівні національного законодавства.

На продовження відмітимо, що серед кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності суттєва увага на міжнародному рівні приділена регламентації механізмів запобігання та розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України). Однак доцільно зауважити, що згідно з положеннями ст. 216 КПК, це кримінальне правопорушення не належить до предметної підслідності конкретного органу досудового розслідування (зокрема й органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства). А згідно із ч. 9 ст. 216 КПК, йдеться про підслідність за зв'язком проваджень – зокрема в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 209 і 209-1 КК України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування або до підслідності якого відноситься кримінальне правопорушення, що передувало легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, крім випадків, коли ці кримінальні правопорушення віднесено згідно із цією статтею до підслідності НАБУ. А отже, по суті, досудове розслідування цього різновиду кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності може здійснюватися будь-яким органом досудового розслідування, передбаченим у ст. 38 КПК.

Повертаючись до питання про міжнародно-правове регулювання, слід відзначити, що, зокрема, Конвенція РЄ про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (ратифікована Україною 17.11.2010 р. №2698-VI) [1] у ст. 11 передбачає такі прелімінарні заходи (ті, що спрямовані на запобігання будь-якому використанню, передачі або

розпорядженню власністю, яка пізніше може бути предметом клопотання про конфіскацію або яка може бути такою, що відповідатиме вимогам клопотання) – заморожування чи накладення арешту (якщо проводити паралелі з вітчизняним КПК, може йтися про тимчасове вилучення майна, арешт майна (в т.ч. попередній арешт)). Стаття 5 цієї Конвенції передбачає можливість застосування блокування, арешту та конфіскації – якщо не брати до уваги конфіскацію (яка, так само як спеціальна конфіскація, є заходами кримінально-правового впливу), то на рівні національного законодавства, так само може йтися про такий захід забезпечення кримінального провадження, як арешт майна (враховуючи те, що блокування передбачає, насамперед, обмеження прав клієнта фінансової установи щодо розпорядження своїм майном). Ці заходи можуть бути застосовані також до: (а) майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи, (б) майна, одержаного із законних джерел, якщо до нього було цілком або частково прилучено доходи (в обсязі оцінної вартості таких доходів), (в) прибутку або інших вигод, одержаних від доходів, від майна, в яке були перетворені або конвертовані доходи, одержані злочинним шляхом, або від майна, до якого прилучено доходи, одержані злочинним шляхом (в обсязі аж до оцінної вартості таких доходів, у такий самий спосіб і настільки, який і наскільки застосовується до доходів). Наступний захід, що закріплений у ст. 6 цього міжнародного документу – управління заблокованим та арештованим майном (у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві втілення цих приписів міститься у ч. 6-7 ст. 100 КПК – передача на певних категорій речових доказів для здійснення заходів з управління АРМА).

Також у Конвенції надається можливість (без уточнення конкретних видів та форм) вжиття «слідчих повноважень та методів» (ст. 7), які «можуть бути необхідними для уповноваження її судів або інших компетентних органів видавати розпорядження про надання банківських, фінансових або комерційних відомостей або про їх арешт з метою здійснення заходів, зазначених у статтях 3, 4 та 5». У цій же статті підкреслюється, що застосуванню цих заходів не повинні заважати положення, що стосуються забезпечення банківської таємниці. Водночас, враховуючи аналіз положень вітчизняного КПК, може йтися про тимчасовий доступ до речей і документів і обшук. Зауважимо, що відповідно до приписів ст. 162, ч. 6 ст. 163 КПК, отримання в порядку тимчасового доступу до речей і документів інформації, що становить банківську таємницю, є можливим, але за умови, що сторона доведе можливість використання як доказів відомостей, що містяться в цих речах і документах, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів.

У ч. 2 ст. 8 зазначеної Конвенції (пункти b-d) йдеться також про інші заходи, які можуть бути необхідними для уможливлення спроможності держави, по-перше, отримувати дані зазначених банківських рахунків і банківських операцій, які здійснювалися протягом зазначеного періоду через один чи більше зазначених рахунків, у тому числі дані про рахунки відправника та отримувача (співставлення з вітчизняним законодавством засвідчує можливість говорити у цьому випадку про можливість застосування тимчасового доступу до речей і документів); по-друге, протягом визначеного періоду відстежувати банківські операції, які здійснюються

через один чи більше зазначених рахунків, водночас за умови неповідомлення банками відповідному клієнту банку або іншим третім особам про запитання або отримання інформації або про те, що зараз проводиться розслідування. Щодо другого заходу, то доцільним є його співставлення з таким різновидом НСРД, як моніторинг банківських рахунків. Водночас, як відмічалось раніше, повноваженнями проводити цю НСРД згідно з КПК наділено лише НАБУ, натомість досудове розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, може проводитися й іншими органами досудового розслідування.

Рекомендаційне значення у питанні врегулювання на національному рівні заходів, спрямованих на запобігання та розслідування наведеної категорії злочинів мають також Сорок рекомендацій (підготовлені Групою розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей - FATF GAFI). У цьому міжнародному документі йдеться, зокрема, про таке: (а) повноваження на визначення, відстеження та оцінку майна, що підлягає конфіскації (b) забезпечувальні заходи, спрямовані на запобігання передачі, розпорядженню майном... (с) заходи, що дають можливість попередити та нейтралізувати будь-які дії, що можуть зашкодити розшуку майна... (d) будь-які належні слідчі дії (рекомендація №3); спеціальні способи розслідування (а саме, контрольована поставка, таємні операції тощо; постійна або тимчасові групи, що спеціалізуються на проведенні розслідування щодо активів) – рекомендація №27; засоби, що уможливають отримання документів та іншої інформації (зокрема й обшук у осіб та обшук у приміщеннях) – рекомендація №28; моніторинг операцій, а також право проводити інспекції (рекомендація №29) [2].

На початку роботи нами зверталася увага на такий важливий аспект, як оновлення системи органів, що відповідальні за запобігання та/або розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. У світлі цього окремо слід акцентувати на питанні щодо все початку в найскоріші строки функціонування Бюро економічної безпеки України. У ключі цього відмітимо, що створення нового органу, уповноваженого на проведення досудового розслідування певної категорії кримінальних правопорушень, завжди покликане підняти на якісно новий, більш ефективний, рівень виконання цього завдання. Водночас важливим є також дотримання балансу між процесуальними можливостями такого органу та недопущенням надмірного, непропорційного втручання в права, свободи та законні інтереси осіб, певним чином залученим до сфери кримінального судочинства. Водночас, аналіз нового Закону України «Про Бюро економічної безпеки України» [3] свідчить про відсутність нових кримінальних процесуальних засобів, які б запроваджувалися до КПК з метою покращення роботи цього органу. З огляду на це спробуємо, *по-перше*, визначити можливі напрями вдосконалення кримінального процесуального законодавства в рамках чинного КПК, *по-друге*, окреслити перспективні вектори, спрямовані на запровадження нових підходів, механізмів і засобів, які б могли бути запроваджені до КПК з метою покращення роботи цього органу.

Стосовно першого аспекту. *По-перше*, специфіка окремих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності (наприклад, передбачених у ст. ст. 212, 212-1 КК України) проявляється в тому, що криміналізація цих діянь наявна за умови умисної форми вини й лише за настання певних наслідків, зокрема фактич-

ного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів (фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування) коштів у значних розмірах. Узв'язку з наведеним правова кваліфікація цього діяння як кримінально караного (навіть на первинних етапах досудового розслідування) можлива лише за наявності необхідного документального підтвердження фактів такого ненадходження і по суті є неможливою лише на підставі заяви або повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, що не підкріплені, наприклад, відповідними податковими документами. Наведене свідчить про потребу диференційованого підходу до порядку початку досудового розслідування щодо окремих категорій кримінальних правопорушень. Зокрема, на прикладі КПК Казахстану, яким так само як і в КПК України, передбачено, що початок досудового розслідування пов'язаний із реєстрацією заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення в Єдиному реєстрі досудових розслідувань. Однак на відміну від вітчизняного кодексу у ст. 179, ст. 181 КПК Казахстану уточнюється, що не підлягають реєстрації заяви, повідомлення або рапорт про кримінальне правопорушення: «...в яких відсутні відомості про порушення чинного законодавства, про збиток, про значну шкоду чи незаконний дохід... підтвержені актами перевірок, ревізій, аудиту тощо, коли їх наявність є обов'язковою ознакою кримінального правопорушення...». Водночас за відсутності достатніх даних, що вказують на ознаки кримінального правопорушення, заяви та повідомлення, які вимагають проведення ревізій та перевірок уповноважених органів для встановлення ознак кримінального правопорушення, без реєстрації в ЄСДР протягом трьох діб спрямовуються для розгляду уповноваженим державним органам (ч. 5 ст. 181 КПК Казахстану) [4].

По-друге, важливе значення для забезпечення ефективного досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності має використання коректних та пристосованих до цієї мети засобів. У контексті кримінального провадження йдеться про застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження (тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення та арешт майна) та проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій (як, наприклад, обшук, залучення експерта та проведення експертизи, зняття інформації з електронних інформаційних систем, моніторинг банківських рахунків тощо). Водночас, щодо деяких заходів доцільно відмітити, що компетенцією їх застосування або проведення наділені виключно детективи НАБУ. Йдеться, зокрема, про накладення попереднього арешту на майно або кошти на рахунках (ч. 9 ст. 170 КПК) та проведення моніторингу банківських рахунків (ст. 269-1 КПК). Водночас, відмітимо, що ці засоби могли б, без сумніву, стати в нагоді під час розслідування окремих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, зважаючи на їх специфіку та призначення.

З цього приводу О. С. Старенький відзначає, що чинне нормативне врегулювання (тобто наділення правом проведення моніторингу банківських рахунків лише детективів НАБУ) недостатньо відповідає потребам правозастосовної практики, водночас суттєво обмежуючи процесуальні можливості слідчих інших органів досудового розслідування використовувати результати цієї НСРД у кримінальному процесуальному доказуванні, оскільки у таких випадках вони не мають

повноважень застосовувати відповідний негласний засіб отримання доказів, хоча результати моніторингу банківських рахунків можуть мати важливе значення під час розслідування злочинів у сфері банківського кредитування, економічних злочинів, корупційних злочинів, податкових чи господарських злочинів тощо [5, с. 69]. Погоджуючись з наведеним, зауважимо на потребі пов'язування можливості проведення моніторингу банківських рахунків (ст. 269-1 КПК) та застосування накладення попереднього арешту на майно або кошти на рахунках (ч. 9 ст. 170 КПК) не з компетенцією конкретного органу досудового розслідування (виключно НАБУ), а зі специфікою окремих кримінальних правопорушень, для забезпечення ефективного розслідування яких ці заходи можуть бути необхідними. Утім, слід позитивно відмітити, що законопроект №3959-1 від 25.08.2020 р. [6] передбачає внесення відповідних змін до ч. 9 ст. 170, ст. 269-1 КПК стосовно повноважень Директора БЕБ і співробітників БЕБ відповідно. Однак, на продовження цього все ж доцільним є надання відповідних можливостей й іншим органам досудового розслідування.

По-третє, на сучасному етапі розвитку суспільства під час аналізу змін до законодавства, в яких існує об'єктивна потреба, не можна залишати поза увагою так званий аспект «діджиталізації» кримінального процесу. Так, наприклад, Т. Часова, розмірковуючи над особливостями доказування злочинів у сфері економіки в умовах інформатизації суспільства, визначає деякі пропозиції, а саме: (а) закріплення як обов'язкової вимоги щодо внесення скан-копій основних документів у кримінальному провадженні до ЄРДР; (б) запровадження системи електронних запитів з використанням електронних цифрових підписів через листування за допомогою офіційних електронних скриньок [7, с. 41].

На продовження наведених ідей слід додати, що перспективним, на наш погляд, видається не лише внесення скан-копій до ЄРДР, а й взагалі поступовий перехід до електронного документообігу між учасниками кримінального провадження. Причому йдеться не тільки про електронне направлення повісток, але й про: он-лайн планування досудового розслідування, дистанційний обмін процесуальними документами між учасниками, здійснення процесуального керівництва також он-лайн (тобто погодження/затвердження прокурорами – процесуальними керівниками документів з використанням електронного цифрового підпису). Щодо запровадження системи електронних запитів з метою, зокрема одержання відомостей з інформаційних баз даних (наприклад, про нерухоме майно, реєстрацію транспортних засобів, наявність судимостей тощо), більш ефективним взагалі видається надання органам досудового розслідування (в т.ч. і Бюро економічної безпеки України) прямого доступу до таких інформаційних баз, оскільки це дозволить ще більш скоротити оптимізувати людські та часові ресурси.

Стосовно другого аспекту. (1) У будь-якій справі для покращення якості її виконання важливу роль відіграє спеціалізація, яка означає, зокрема й набуття спеціальних знань і навичок у певній сфері. Це, без сумніву, може стосуватися і сфери розслідування т.зв. «господарських»/ «економічних» кримінальних правопорушень, оскільки це вимагає глибокого володіння знаннями, наприклад, з податкового права, основ оподаткування тощо. А тому пропонуємо ч. 5 ст. 36 КПК також

доповнити новим абзацом, а саме: *«Забороняється доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності Бюро економічної безпеки України, іншому органу досудового розслідування.»*

(2) Зважаючи на те, що переважна більшість кримінальних правопорушень, у перспективі віднесених до підслідності Бюро економічної безпеки, належить до кримінальних проступків або нетяжких злочинів (основне або, як найчастіше, єдине покарання за які становить штраф), видається необхідним активне запровадження нових, наразі не регламентованих у КПК, альтернативних способів урегулювання конфліктів за умови дотримання необхідних гарантій. Це дало б можливість суттєво знизити навантаження на правоохоронну та судову систему.

Позитивним прикладом у цьому контексті могла б слугувати Франція, в кримінальному процесуальному законодавстві якої [8] регламентовано приблизно 4 варіанти урегулювання конфлікту «поза судом». Тому пропонуємо передбачити у вітчизняному КПК нову підставу для закриття кримінального провадження – умовно назвавши її «економічний» або «господарський» компроміс, сутність якого полягатиме у можливості закриття кримінального провадження щодо особи, підозрюваної або обвинуваченої у вчиненні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Бюро економічної безпеки, за дотримання таких умов: 1) йдеться про кримінальний проступок або нетяжкий злочин, не пов'язаний із застосуванням насильства, настанням шкоди здоров'ю або іншим тяжким наслідкам; 2) шкоду завдано тільки суспільним або державним інтересам (можливим є виняток, коли шкоду завдано також фізичній або юридичній особі, однак її повністю відшкодовано добровільно); 3) оскільки, як вказувалося вище, основним покаранням переважно є штраф, ключовою умовою, яка робить таку підставу для закриття «цікавою» для держави не лише з міркувань «пришвидшення» процедури вирішення кримінально-правового конфлікту без залучення суду, а й з інших, має стати добровільна сплата особою упродовж встановленого строку половини від суми штрафу, що передбачений у санкції цієї статті КК (як варіант – від середнього розміру між найнижчою та найвищою межею); 4) на час між досягненням такого компромісу та виконанням його умов строк давності притягнення до відповідальності має зупинятися; 5) у разі невиконання особою умов «компромісу» кримінальне провадження підлягатиме поновленню у загальному порядку.

Крім того, все більш розповсюдженим у багатьох європейських державах (наприклад, Великобританії, Данії, Німеччині, Франції тощо) [9] стає принцип «доцільності» як взагалі початку досудового розслідування, так і його здійснення з подальшою передачею справи до суду. З огляду на це, також як один із варіантів, може бути передбачено можливість закриття кримінального провадження з підстав «недоцільності» проведення подальшого досудового розслідування або судового розгляду через те, що, наприклад, не встановлено осіб, причетних до вчинення такого «господарського злочину», водночас подальше проведення досудового розслідування є надмірно ускладненим, а витрата ресурсів на його здійснення є непропорційною до результатів, які можуть настати якщо його все ж буде продовжено. «Запобіжником» від можливих проявів корупційних ризиків чи необмеженої дискреції сторони обвинувачення у разі закриття криміналь-

ного провадження з цієї підстави має стати здійснення обов'язкового судового контролю з тим, щоб права чи законні інтереси жодної особи у цьому випадку не були порушені чи обмежені.

Висновок. Таким чином, проведений аналіз міжнародно-правових документів дозволив виокремити певні ключові підходи, що існують у сфері запобігання та проведення розслідування т. зв. «економічних або фінансових злочинів» (насамперед, широке розуміння цієї категорії кримінальних правопорушень; приділення основної уваги регламентації на міжнародному рівні засобів запобігання та викриття злочинів, які носять транснаціональний характер, як, наприклад, легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. Також визначено напрямки вдосконалення чинного КПК з метою підвищення ефективності проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, які стосуються особливостей початку досудового розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень, визначення підслідності, проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а також використання альтернативних форм урегулювання кримінально-правового конфлікту по цих кримінальних правопорушеннях. Зазначимо, що, на наш погляд, наведені пропозиції можуть сприяти не лише підвищенню ефективності роботи новоствореного Бюро економічної безпеки, але й розвантаженню судової системи та досягненню балансу між інтересами правосуддя та окремих осіб.

Література

1. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січня 2021 р. № 1150-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
2. Конвенція РЄ про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (ратифікована Україною 17 листопада 2010 р. № 2698-VI). *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text.
3. Сорок рекомендацій (підготовлені Групою розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей – FATF GAFI). *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835_001#Text.
4. Уголовно-процесуальний кодекс Республики Казахстан от 4 июля 2014 года № 231-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 02 января 2021 г.). Юрист : веб-сайт. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575852.
5. Старенький О.С. Моніторинг банківських рахунків як засіб отримання доказів: питання удосконалення процесуальної форми. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 3. С. 62–71.
6. Проект Закону про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України (реєстр. № 3959-1 від 25 серпня 2020 р.). *База даних «Законодавство України»*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69708.
7. Часова Т.О. Кримінально-процесуальне доказування злочинів у сфері економіки в умовах інформатизації суспільства. *Вісник АПСВТ*. 2020. № 1–2. С. 36–42.
8. Code de procédure pénale (version en vigueur au 27 juillet 2021). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071154&dateTexte=20170531>.
9. Сучасний кримінальний процес країн Європи : монографія / В.В. Луцук, В.А. Савченко, В.І. Самарін та ін. ; за ред. В.В. Луцика та В.І. Самаріна. Харків : Право, 2018. 792 с.

Анотація

Крицька І. О. До питання вдосконалення кримінального процесуального законодавства в частині забезпечення ефективного досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. – Стаття.

Робота присвячена висвітленню окремих векторів удосконалення кримінального процесуального законодавства в частині забезпечення ефективного досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Насамперед визначено основні тенденції міжнародно-правового регулювання питань, пов'язаних із запобіганням і розкриттям економічних злочинів. Серед них, зокрема, виділено такі:

1) існування широкого підходу до розуміння «економічних злочинів» або «фінансових злочинів»;
2) приділення основної уваги на рівні міжнародних документів (насамперед, ООН і Ради Європи) регламентації заходів, спрямованих на запобігання та розслідування таких категорій злочинів, які традиційно можуть мати транснаціональний характер (як, наприклад, легалізація (відмивання) майна, одержаного незаконним шляхом);

3) стосовно кримінальних правопорушень у сфері оподаткування, міжнародні акти спрямовані передусім на регламентацію форм міжнародного співробітництва в податкових справах.

Відзначено також, що серед кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності суттєва увага на міжнародному рівні приділена регламентації механізмів запобігання та розслідування легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, з огляду на що було проаналізовано відповідні міжнародні документи.

Також у статті розкриваються проблемні аспекти, пов'язані з початком функціонування Бюро економічної безпеки України й повноваженнями цього органу досудового розслідування в кримінальному провадженні, враховуючи положення відповідних проєктів законів. Зважаючи на це, по-перше, визначено напрями вдосконалення чинного кримінального процесуального кодексу з метою підвищення ефективності проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, які стосуються, наприклад, початку досудового розслідування такої категорії кримінальних правопорушень, визначення підслідності, проведення окремих слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження тощо; по-друге, проаналізовано зарубіжний досвід окремих держав у контексті використання альтернативних форм урегулювання кримінально-правового конфлікту за такими кримінальними правопорушеннями й визначено перспективні шляхи його можливого запозичення. У зв'язку із цим у статті сформульовані відповідні пропозиції змін до чинного кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: кримінальне провадження, прелімінарні заходи, ефективність досудового розслідування, заходи забезпечення кримінального провадження, початок досудового розслідування, альтернативні способи вирішення кримінально-правового конфлікту.

Summary

Krytska I. O. On the issue of improving the criminal procedural legislation in terms of ensuring effective pre-trial investigation of criminal offenses in the sphere of economic activity. – Article.

The work is devoted to the coverage of certain vectors of improvement of criminal procedural legislation in terms of ensuring effective pre-trial investigation of criminal offenses in the field of economic activity. First of all, the main trends in the international legal regulation of issues related to the prevention and detection of economic crimes are identified. Among them, in particular, the following are highlighted:

1) the existence of a broad approach to the understanding of “economic crimes” or “financial crimes”;
2) focusing at the level of international instruments (primarily the UN and the Council of Europe) on the regulation of measures aimed at preventing and investigating such categories of crimes that may traditionally be transnational in nature, (for example, legalization (laundering) of illegally obtained property);

3) with regard to criminal offenses in the field of taxation, international acts are aimed primarily at regulating forms of international cooperation in tax matters.

It was also noted that among the criminal offenses in the field of economic activity, significant attention at the international level is paid to the regulation of mechanisms for preventing and investigating the legalization (laundering) of criminally obtained property, given the analysis of relevant international documents.

The article also reveals the problematic aspects related to the launch of the Bureau of Economic Security of Ukraine and the powers of this body of pre-trial investigation in criminal proceedings, taking into account the provisions of the relevant draft laws. In view of this, first, identified areas for improving the current CPC in order to increase the efficiency of pre-trial investigation of criminal offenses in the

field of economic activities, which relate, for example, the beginning of pre-trial investigation of this category of criminal offenses, covert investigative (search) actions, application of measures to ensure criminal proceedings, etc.; secondly, the foreign experience of individual states in the context of the use of alternative forms of settlement of criminal law conflict on these criminal offenses is analyzed and promising ways of its possible borrowing are identified. In this regard, the article formulates appropriate proposals for changes to the current criminal procedure legislation.

Key words: criminal proceedings, preliminary measures, efficiency of pre-trial investigation, measures to ensure criminal proceedings, start of pre-trial investigation, alternative ways of resolving criminal-legal conflict.